

Takaiskuja

Venäjä herättää taas hämmennystä. Anna Politkovskajan murha oli 13. journalistin väkivaltainen kuolema Putinin kaudella ja 42. sitten Neuvostoliiton romahduksen. Sananvapauden ensimmäinen perusedellytys on tietenkin se, että jokainen voi ilmaista mielipiteensä ilman murhatuksi tulemisen pelkoa. Politkovskajan lisäksi myös kaksi pankkiiria on murhattu viimeisen kuukauden aikana. Heistä Venäjän keskuspankin varajohtajan Andrei Kozlovin tehtävänä oli myöntää pankkilisenssejä ja valvoa muun muassa rahanpesua.

Samalla kun Tšetšenian sodan, talousrikkisuuden ja Putinin hallinnon ankarana ja näkyvänä kriittikkona tunnetun Politkovskajan murha on tyrmistyttänyt ja nostanut aiheellisesti kysymyksen Venäjän sananvapauden tilasta, voidaan arvioida, että tapahtumat ovat olleet vakava takaisku myös Putinin ajamalle politiikalle. Hän on pyrkinyt johdonmukaisesti luomaan ennustettavuutta ja vakautta maan poliittiseen kehitykseen ja integroimaan Venäjää läntisen maailman talousjärjestelmiin. Putin on pyrkinyt luomaan Venäjästä vaikutelman, jonka mukaan se on vahva, luotettava ja itsenäinen valtio, joka kykenee neuvottelemaan tasaveroisesti muiden kanssa.

Tässä imagonrakentamisessa Venäjällä on kieltämättä takana muutakin kuin Putinin aiempiin johtajiin verrattuna ”dynaaminen urheilijan” imago. Venäjä on käytännössä velaton valtio, sen talouskasvu on jatkunut seitsemän prosentin vuosivauhtia viimeiset neljä vuotta ja valtion ulkomaanvaluutta ja kultareservit ovat kasvaneet Putinin aikana 12 miljardista 270 miljardiin dollariin. Sen lisäksi valtion vararahastossa on noin 70 miljardia dollaria. Korkean energian hinnan siivittämänä dollareita virtaa valtion ovista ja ikkunoista sisään enemmän kuin sitä ehditään

kirstuihin sulloa. Pelkästään tämän vuoden ensimmäisen puoliskon aikana valtion valuutta ja kultareservi on kasvanut 80 miljardilla dollarilla. Otettakoon vertailukohdaksi Suomen valtion ensi vuoden budjettiehdotus, joka päättyy 40 miljardiin euroon.

Tämän lisäksi Venäjän Eurooppa- ja energiapolitiikka näyttävät tuottavan hyviä tuloksia WTO-jäsenyyden takkuilusta huolimatta. Venäjän politiikassa Saksa on saanut merkittävän roolin. Itämeren pohjaa pitkin Saksaan vedettävä Pohjoinen kaasuputki kasvattaa Saksan nykyisen 40 miljardin kuutiometrin kaasuntuonnin neljän vuoden kuluttua lähes 70 prosenttia suuremmaksi ja 6–7 vuoden kuluttua sen on suunniteltu yli kaksinkertaistuvan yhteensä noin 95 miljardiin kuutiometriin.

Venäjän valtiollisen kaasuyhtiön Gazpromin ja Saksan rakentama kaasuputki tekee Saksasta ja Venäjästä strategiset kumppanit. Saksasta tulee venäläisen kaasun jälleenjakelija koko Eurooppaan. Barentsin meren Štokmanin kaasukentiltä pumpattavaa kaasua lasketaan riittävän myyntiin ainakin 40–50-vuodeksi.

Eräässä mielessä tässä voi nähdä myös historian siipien havinaa. En tarkoita kuitenkaan Saksan ja Neuvostoliiton 1939 solmimaa Molotov-Ribbentrop -sopimusta, johon tässä yhteydessä on usein viitattu, vaan Euroopan Unionia edeltänyttä Euroopan hiili- ja teräsyhteisön sopimusta. Keskeinen tausta-ajatus sopimuksen solmimiselle oli taloudellisten vaikutusten lisäksi se, että sillä kaksi maailmansotaa sotineet veriviholliset Saksa ja Ranska sidottiin taloudellisesti niin tiukasti yhteen, että kolmas sota niiden välillä kävisi mahdottomaksi. Ei ole välttämättä kaukaa haettu ajatus, että kaksi maailmansotaa sotineet Venäjä ja Saksa liittyvät kaasusopimuksella taloutensa ja samalla kohtalonsa ainakin seuraavaksi puoleksi

vuosisadaksi erottamattomasti yhteen.

Gazpromin päätöksessä ryhtyä sponsorimaan tunnettua saksalaista jalkapallojoukkue Schalke 04:ää ja edistämään sen ja jo ennestään sponsoroimansa pietarilaisen Zenitin välistä yhteistyöstä on jotain suurta symboliikkaa ainakin meille miljoonille jalkapallon ystäville. Syntynyttä poliittista tilannetta voisi kuvata myös niin, että Putinin joukkue on kuljettanut pallon tarkoilla syötöillä, kenttäpuolta välillä vaihtaen, Euroopan maalille 22 metrin tuntumaan. Täysosuma suorastaan leijuu ilmassa.

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin kohtalo

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti vaikuttaa joutuneen summittaisen kohtelun kouriin, mille on vaikea löytää perusteita. Erityisesti pääkaupunkiseudulla laajaksi kasvaneen venäjänkielisen väestön kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen keskittyneen instituutin toiminnan lakkauttaminen budjettipäätöksellä ja ilman perusteluita ei tunnu järkevältä. Prosessissa ei ole osoitettu myöskään hyvää asioiden valmistelua, sillä samaan aikaan kun instituutin toimintamääräraha on mitoitettu loppumaan ensi kesään, on opetusministeriön määräämä selvitysmies valmistelemassa lausuntoa siitä, miten instituutti parhaiten vastaa tulevaisuuden haasteisiin. On selvä, että jo pelkästään kotouttamissyistä maamme venäjänkielinen väestö tarvitsee julkisin varoin ylläpidetyn kirjaston ja kulttuuri-instituutin. Laajan ja jo pitkän aikaa toimineen kirjaston käyttäjistä peräti 70 % kuuluu venäjänkieliseen väestöömme ja loput ovat Venäjästä joko tutkimuksen tai jonkin muun syyn vuoksi kiinnostuneita. Tähän mennessä tehdyistä selvityksistä on myös käynyt ilmi, että ei Helsingin yliopistolla sen enempiä kuin millään muullakaan taholla ole mahdollisuuksia ottaa hoitaakseen Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin kirjastoa ja sen palvelutehtäviä. Kyse ei nimittäin ole tietenkään vain kirjojen varastoimisesta johonkin, vaan ennen kaikkea avoimesta kulttuuritilasta. On toivottavaa, että päätöksiä harkitaan

vielä uudelleen eduskuntakäsittelyn aikana.

Suomalaisen moniarvoisen tiedonvälityksen hinta

Kulttuuri- ja mielipidelehtien tukea esitetään valtion budjetissa pienennettäväksi 15 prosentilla. Samaan aikaan kustannukset ovat nousseet eivätkä kulttuuri- ja mielipidelehdet kykene kilpailemaan mainostuloista kaupallisen median kanssa. *Idäntutkimus* on yksi näistä noin 120 julkaisuista, joiden elinehtona on tältä momentilta myönnetty tuki. Kuluvalle vuodelle tukemme oli vaatimattomat 3000 euroa, mutta olemme eläneet toivossa, että se nousisi vähitellen lehteämme kohtaan kasvaneen laajemman kiinnostuksen myötä. Luulisi, että suomalaisen yhteiskunnan kulttuurin ja tiedonvälityksen monipuolisuuden, asiantuntemuksen ja moniarvoisuuden turvaaminen kuuluisi vähintään yhtä lailla hallituksen huolenaiheisiin kuin vaikkapa laivanvarustamojen tukeminen niiden pitämiseksi Suomessa. Paitsi että moniarvoisen tiedonvälityksen pitäisi olla jo arvo sinänsä, tulevat siihen sijoitetut eurot käytetyksi myös erittäin kustannustehokkaasti. *Idäntutkimus* ja suurin osa muista vastaavista julkaisuista ilmestyy pääosin asialleen omistautuneiden tekijöidensä harrastuneisuuden varassa. Niiden panos asiantuntevan julkisen keskustelun tuottamiseen on ilman muuta niiden aiheuttamia kustannuksia suurempi. Ja toisaalta, demokratian ja siihen kuuluvan moniarvoisen keskustelun ylläpitäminen saakin maksaa. Esitetty 15 prosentin leikkaus määrärahoihin ei myöskään valtion budjettia heilauta mihinkään suuntaan, sillä kyse on vaivaisesta 120 000 eurosta.

Helsingissä 14.10.2006

Markku Kangaspuro